

Gábor Dzsingisz*

A külpolitikának a kényes kérdésekkel is szembe kell néznie!

(ez az anyag a www.magypaxromana.hu oldalról tölthető le)

Az Európai Unióhoz csatlakozott Magyarország külpolitikájában, saját jövőnk biztonsága, társadalmi és gazdasági gyarapodásunk érdekében, a nemzeti érzéseket hangsúlyozó, valós vagy vélt érdekeket felidéző, a múlt gyarlóságait sorscsapásként vagy mások bűneire adott jogos válaszként elszámoló érvekről át lehet és kell helyezni a hangsúlyt egy olyan jövőkép kifejtésére, amelyben célkitűzéseinket az általános emberi jogokra alapozzuk, lépéseinkkel pedig az európai közös érdekek érvényesítését segítjük elő. Elfoglalhatjuk a bennünket megillető helyet Európában, de ehhez kulturált belpolitikára, múltunk máig feldolgozatlan kérdéseivel való higgadt szembenézésre is szükség van. Hazai és Kárpát-medencei gondjainkat és felelősségünket akkor tudjuk megosztani minket támogni kész partnerekkel, ha tudomásul vesszük mások érdekeit, belátjuk, hogy a sérelmi politikának nincs jövője, és a kölcsönösségre nyitottan vagyunk képesek megérteni és elfogadni mások törekvéseit.

Tartalom

1. A külpolitika meghatározó elemei: az érdek, az erő és a kölcsönösség
2. Az általános emberi jogok fontossága
3. A sajátos magyar helyzet
  - Az ország hermetikusan izolált állapota
  - A múlt feldolgozatlansága
  - Az érzelmi politizálás
  - Az állam és az egyház viszonya, mint különleges tényező
  - Fogalomzavar a gyűlölt nacionalizmus és tisztelendő nemzeti érzelem terén
- 3.A kettős állampolgárság és az autonómia témája
  - A kettős állampolgárság
  - Autonómia
- 4.Külpolitikánk európai nagy lehetőségei
  - Környezet és természetvédelem
  - Az európai régiók: a határokon túli szoros együttműködés
5. Összegezve

1. A külpolitika meghatározó elemei: az érdek, az erő és a kölcsönösség.

Néhány alapkérdésben tisztán kell látni, hogy miként működik a külpolitika. Rendszerint több tényezőtől tevődik össze a külpolitikát mozgató rendszer. Minden korszaknak meg van a jól felismerhető, lényegben meghatározó, a külpolitikát döntően befolyásoló mozgatóereje. Ez mindig is egy **érdek**. Csak nagyon ritkán párosul ehhez némi etikailag megalapozott morális, önzetlen célkitűzés, mint például egy másik állammal vagy annak polgáraival vállalt önérdék nélküli szolidaritás. Ez a morális etikai megfontolás rendszerint csak rendkívüli, különleges helyzetekben játszik szerepet (lásd Koszovó, ahol a tarthatatlan

---

* Dr. Gábor J. Dzsingisz közgazdász politikus 1940-ben Győrben született. 40 éven át résztvevője a holland társadalmi és politikai életnek, mint polgármester, országgyűlési képviselő, kormánytag. A holland parlament külügyi bizottságának volt tagja valamint a holland parlamenti delegáció elnöke az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben. 1998-tól 2005-ig Budapesten akkreditált diplomata. A KDNP tagja.

helyzet végül is a nemzetközi közhangulat nyomására, kiváltotta a beavatkozást), és nem alkot állandó tényezőt a külpolitikában. Maguk az erőviszonyok is döntően befolyásolják a döntést, hogy a morális etikai érvek elég súlyosak a beavatkozás motiválásához. Ha a beavatkozásra készülő ország nem érzi magát döntően erőfölényben, akkor az etikailag motivált beavatkozás nem jön létre. Ez például jellemző szinte minden amerikai beavatkozásra, amire az elmúlt évtizedek során sor került, s ahol az etikai motiváció mellett rendszerint a gazdasági érdekek képviselője valamint világpolitikai érdekek játszották a főszerepet.

A XIX században a még a fennálló dinasztiák, monarchiák hatalmi terjeszkedése az érdekeket döntően befolyásoló tényező. Ezt a XX században a feltörő ideológiák terjeszkedési mámorá váltotta fel. Míg a XXI századba érkezve a gazdaságpolitikai tényező, ami ugyan mindig is már jelen volt, de most, mint a meghatározó mozgóerő, vezető szerepet kap a külpolitikában. Éppen ezért az Európai Unió kialakulása, mint erős gazdasági közösség, jól megértett önérték. Ezért az Unió az időben megtett lépések gyümölcsét arathatta le a kialakult nemzetközi pénz és gazdasági válság közepette. Kétség kívül, hogy az Unió összehangolt politikája és az euró létrehozása nélkül a válság Európában sokkal mélyebben éreztette volna magát.

A gazdaságpolitikai tényező központi jelentőségűvé emelkedése magával hozza, hogy a külpolitika mozgásterére nagyon is függ az illető ország gazdaságpolitikai jelentőségétől, erejétől. Egy hosszasan gazdasági válságban sínylődő ország nem túlságosan kívánatos fél a másik számára. Annál nagyobb a vonzóereje egy lendületes gazdasági fejlődést felmutató **erős** országnak. Egy gazdaságilag prosperáló és kiszámítható országgal érdemes, kölcsönös érdekek alapján a kapcsolat fejlesztése.

A sikeres kapcsolatok mindig is a **kölcsönösség** alapján működnek. Egyoldalú érdekképviselő silány talajra talál. A sikeresség második feltétele a gazdaság tartós fejlődése felmutathatósága után a kölcsönösség elvének az elfogadása és használata. Egész rövidtávon lehet némi eredményeket, látszat sikereket elérni a másik kárára, ez azonban hosszabb távon soha sem tartható és csak megmérgezi két ország viszonyát. Lehet törekedni egy szomszédos országgal a kulturális kapcsolatok fejlesztésére vagy a gazdaságpolitika összehangolására, de ha a másik fél nem érzékeli a saját érdekét a „cserében” akkor gyakorlatilag nem valósul meg semmi. Mindig szem előtt kell tartani a másik jogos érdekét.

Egy viszony mindig kétoldalú, két fél érdekére alapul. S ha az érdekek nem esnek egybe, nincsenek egyensúlyban és nem kölcsönösek, adott a konfliktus és a szembenállás lehetősége. Ez természetesen kontraproduktív mindkét állam számára és negatívan befolyásolja a két állam képét más államokkal való kapcsolatában is, ami végül a külpolitika mozgásterét minimálisra csökkenti.

Furcsán hangzik de mégis így van a sikeres külpolitika elsőszámú feltétele az ország fenntarthatóan kimutatható belső gazdasági sikeressége. Az ésszerű belpolitikai gazdaságpolitika sikerre vezet a külpolitikában.

Nagy tévedés lenne azt hinni, hogy az Európai Unió más, mint a résztvevő országok érdekeinek a harmonikus összekovácsolása. Éppen ezért minden tagállam a saját jól megértett érdekei ismeretében indul a konszenzust megelőző vitába. S ha valóban vitális érdekekről van szó, addig nem enged, amíg nem érzi úgy, hogy a kompromisszum elfogadható számára. Ez részben világosan megfogalmazott célkitűzések szükségességét jelenti, részben pedig a saját álláspont markánsabb képviselőjét.

2. Az általános emberi jogok fontossága.

A magyar külpolitika célkitűzéseinek egyik sarkalatos pontja kétségtelen az általános emberi jogokért való síkra szállás kell, hogy legyen. Ezt is azonban csak akkor lehet sikeresen képviselni a nemzetközi arénában, ha magán az országon belül tiszta a lelkiismeret. Itt is világos az összefüggés a belpolitikai helyzet és a külpolitika sikeressége között. Hazánk a berlini fal 1989-ben történt ledöntése után szabad akaratából bekapcsolódott a szabad világ európai vérkeringésébe. Megalkotta a jogállamiságot. Így azóta ténylegesen részese az Egyesült Nemzetek 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata megvalósításának. Az Európai Unió tagállamai, kivétel nélkül ugyan ebben az érték-közösségben működnek, mint jogállamok. Érdemes a 30 pontos nyilatkozatból néhány sort idézni. A bevezető mondat így hangzik:

„Tekintettel arra, hogy az emberiség családja minden egyes tagja méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése alkotja a szabadság, az igazság és a béke alapját a világon,”

Majd következik a harminc pont. A harminc pontból csak háromat idézek:

„1. Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell, hogy viseltessenek.”

„2. Mindenki, bármely megkülönböztetésre, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyoni, születésre, vagy bár bármely más körülményre való tekintet nélkül hivatkozhat a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított összes jogokra és szabadságokra.”

„18. Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magába foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyéni, mind együttes, mind nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.”

Ezekből a szövegekből világossá válik, hogy a jogállamok közössége elvet mindenfajta diszkriminációt, legyen annak vallási, származási, etnikai, vagy más háttere. Ez a rendszer 1948 óta kibővült és európai vonatkozásban létrehozta a maga intézményeit és jogalkotását. Az Európa Tanács keretén belül létre jött az Emberi Jogok Európai Egyezménye. Ez egy olyan nemzetközi szerződés, amely a résztvevő államokat kötelezi, hogy biztosítsák a meghatározott jogokat és szabadságot a joghatóságuk alatt élő minden egyén számára. Ennek ellenőrzésére jött létre a Strasbourgban székelő Emberi Jogok Európai Bírósága, amihez mind az államok, mind a magánszemélyek, nemzetiségre való tekintet nélkül fordulhatnak, ha úgy vélik, hogy a garantált jogokat az állam megsértette. A Bírósági ítéletek a tagországok számára kötelezők! Ezek az intézmények és nemzetközi szerződések főleg az egyéni, a személy integritását és egyéni jogait védik.

Ezen túlmenően a kisebbségek, mint csoportosulások és közös jogaik védelme is helyet kapott az új európai nemzetközi rendszerben. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet 1993-ban külön Főbiztosot nevezett ki a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos konfliktusok megelőzése céljából. A Főbiztos a kulisszák mögött dolgozik, ami a témák kényes mivoltából ered és az a feladata, hogy amennyiben egy konfliktus kirobbanásának a lehetőségét észleli, ezt jelezze, valamint a konfliktus megelőzése érdekében joga van fellépni. A koszovói konfliktus megoldásában meglehetősen nagy szerepet játszott az akkori Főbiztos.

3. A sajátos magyar helyzet.

Magyarország sok okból kifolyólag egy sajátos helyzetben van. Nem mondhatjuk, hogy a velünk határos országokkal felhőtlen külpolitikai viszonyt ápolunk. Talán érdemes feltenni a kérdést, hogy miért nem? Öt ponton magyarázható az ország sajátos helyzete:

- a hosszú évek során hermetikusan izolált állapot,
- a múlt feldolgozatlansága,
- az érzelmi politizálás,
- az állam és az egyház szerepe,
- fogalomzavar a gyűlölt nacionalizmus és a tisztelendő nemzeti érzelem terén.

Az ország hermetikusan izolált állapota.

Mind az elmúlt egy párt uralmi rendszer alatt, mind a két világháború között országunk szinte hermetikusan el volt zárva a külvilágtól. Ez egy túl hosszú történelmi periódus (szinte négy generáció!) ahhoz hogy ne alakuljon ki egy befelé forduló, csak önmagára irányuló szellemi élet. Ennek eredményeként egy teljes elidegenedési folyamat jött létre a külvilágtól. Ebből adódik többek között az is, hogy a legkülönbözőbb általános politikai fogalmak, mint például a liberalizmus, vagy a konzervativizmus egészen más értelmezést kap Magyarországon, mint az Unió megalakulásától számított első 15 országában. Vagy például az hogy a rendszerváltás előtti korszakot egyszerűen csak „szocializmusnak” becézi a mai köznyelv. A demokráciáról alkotott elképzelés pedig, sajnálatos módon, nem haladja túl a fél plusz egy többség kizárólagos uralmát a többi felett. Hiszen a „demokratikusan megszavaztuk” elmélet alapján a következő választásokig a mindenkori többség uralja a hatalmat. Persze hogy ez a felfogás a demokráciának csak karikatúrája. A demokrácia előfeltétele ugyanis, hogy demokraták élnek meg, akiknek van tartásuk, humán stílusuk, akik a másikat tiszteletben tartják, akik kölcsönösen elfogadható megoldásokban gondolkodnak, megegyezésre törekednek, akiknek van felelősségérzetük a közjó iránt. Egy múlt századbéli nyugat-

európai államférfi úgy fogalmazta: „a demokrácia minősége abból állapítható meg, hogy a többség hogyan viszonyul a kisebbséghez”.

Ha a fogalmak értelmezése és a fogalmakból adódó elvárások ennyire különböznek, akkor nagyon nehéz megfogalmaznia igazi célkitűzéseket. Világosan és mások számára is érthetően megfogalmazott célkitűzések nélkül pedig nincs követendő külpolitika. A magyar társadalom a kádári években lett kimondottan egoista. Önmagán kívül azóta másról sem akar hallani. Ez a teljes bezárkózás. Sajnos minél inkább nem vesz tudomást a környezetéről, annál kevésbé tud a világban eligazodni. Fontos megtalálni az elszigeteltségből való kiutat.

A sikeres külpolitikához hozzá tartozik az is hogy teljesen érthető nyelven következetesen és konzekvensen kiállunk és kitartunk az álláspontunk mellett. Tévedés azt hinni, hogy a diplomácia stílusához hozzátartozik a burkolt nyelvhasználat, a soha nem egészen világos, homályba borított célkitűzések palástolása. Vegyük csak azt a hihetetlen sikert, például amit az Egyesült Államok új elnöke Obama szinte hetek alatt elért országa nemzetközi tekintélyének visszahódításával. Mindezt világos és félreérthetetlen nyelvhasználatra alapozta.

A múlt feldolgozatlansága.

A jelenlegi magyar társadalom egyik sarkalatos problémája, hogy nem képes higgadt mércék mentén feldolgozni az elmúlt száz év magyar vonatkozású történetét, korszakait, eseményeit. Minden erre irányuló kísérlet a táborokra oszlásba, előítéletek ápolásába, és a „saját igazság” bebizonyításának kísérletébe torkol. Ez az állapot képtelenné teszi az országot érdekei sikeres képviselőre a külpolitikában. Egy fundamentumaiban megosztott ország komolytalan partner a külpolitikában. Hisz kiszámíthatatlan, megbízhatatlan.

Gyakorlatilag semmi akadály, hogy az arra illetékes és kompetens személyek bevonásával egy szinte mindenki számára elfogadható elemzés napvilágot lásson. S talán a nemzeti megbékélés alapját képezze. Ha önmagával békében él az ország, akkor eredményes és sikeres a külvilág számára és számottevő partnerré válik.

Felmerül a kérdés, hogy honnan induljon ez az újraértékelés. Miután az ország az 1867-es kiegyezést követő évtizedekben teljes erővel felzárkózott az európai modernizációs folyamatokhoz, volt egy meghátrálás, ami után a visszacsúszás folyamata megfékezhetetlenül beindult.

Az elemzést nem csak belülről nézve, hanem a Kárpát-medence környezetéből betekintve kell feldolgozni. Hisz ismeretünk a környező országok történetét formáló tényekről és felfogásokról minimális és torz, ami sajnos a sok évtizedes bezártság és környezetünkől való elszigeteltség következménye.

A magyar külpolitika jelenkori fellépésében nem mehet el szótlánul Trianon mellett. A történetek megítélése nem vezethet más megállapításra, hogy egy olyan „békediktátumot” kényszerítettek rá az országra, mely kettős mércével mérte a világ igazságát és felelőtlen módon nemzeti kisebbségeket az utódállamok kiszolgáltatottjaivá tett. Mind ebből szinte természetesen következett, hogy az utódállamok ezeket a nemzeti kisebbségeket, mint újonnan alakult nemzeti államaik természetes belső ellenségeit kezelték, ennek minden következményével. Emberi sorsok drámai sorozatait előidézve. Mindez az akkori nemzetközi politika felelőtlensége volt. Az akkori európai nagyhatalmak nem voltak érzékenyek erre a témára és nem is volt érdekük az emberi jogok legfundamentálisabb értékeit, az emberi személyiséget, védelembe venni a nacionalista államhatalmakkal szemben. Erre csak a második világháború után került sor, amikor az Egyesült Nemzetek elfogadták az emberjogok általános deklarációját. De mivel a világ és Európa az után kettészakadt, ennek a megvalósításából Európa keleti és középső része kimaradt.

E tények megállapításából a mai valóságban azonban nem azt a következtetést kell levonni, hogy a XXI században ezt a sérelmet valamilyen formában orvosolni lehetne. A sérelmi politikának nincs jövője. Viszont az általános emberi jogok alkalmazása egy természetes út, amin célba lehet érni. Az Európai Unió ugyanis erre az értékrendszerre van alapozva.

Az érzelmi politizálás.

Ha a környező országokhoz való viszonyunk szóba kerül, akkor szinte kivétel nélkül a múltban elszenvetett sérelmekre helyezük a hangsúlyt. Ennek természetesen megvan a magyarázata. Így alakul ki az ellenségkép megfogalmazása és aktivizálása, mely által hamis tudati tartalmakat generál és tesz elfogadha-

tóvá. Így kitér és elutasít minden olyan törekvést, amely valós válaszokat keres a problémák megoldására. Ez a hozzáállás a mai napig nem járt eredménnyel. Érdemes átgondolni, hogy annak mi az oka. Az érzelmeink mellé talán oda kell tenni a tényeket. De nem csak azokat a tényeket, amiről mi azt hisszük, hogy kizárólagos igazságok, hanem a másik fél felfogásának az elemzését is szemlélni kell. Csak így tudunk egy olyan képet alkotni, ami használható elemeket tartalmaz a kivitelezhető és sikeres külpolitika megfogalmazásához. Főleg a jövő képe kell, hogy világos legyen, mintha arra mások is partnerek lennének, hogy közösen többre vagyunk képesek, mint megosztva, egymással szemben állva. Ez annál is inkább ajánlatos, mert a múltat nem lehet megváltoztatni, de a jövőt mi tartjuk kézben.

Az állam és az egyház viszonya, mint különleges tényező.

Magyarország abban a kiváltságos helyzetben van, hogy az állam és az egyház szerepe szét van választva. Ez tökéletesen egyezik a modern európai felfogással. Eredményként az állam számít a független egyházak társadalmat formáló erejére, de nem befolyásolja az egyházakat a hit és erkölcs terén. Így az egyházak sem törekednek arra, hogy államvallássá váljanak és alárendeljék a politikai döntéshozatalt az egyház tanításainak. A két hatalom, a világi és az egyházi tiszteletben tartja egymást.

Környező országainkban nem mindenütt ez a helyzet. Ott, ahol az ortodoxia a vallási főirányzat, nem beszélhetünk az állam és az egyház európai mintára való elválasztásáról. Ez magával hozza az egybefonódást. Az állam preferálja szinte, mint államvallás, a fő vallási irányzatot. Ez megnyilvánul úgy az anyagi javak elosztásában, mint a vallás befolyásában az államhatalomra. A más vallásúak helyzete ezzel nem könnyebbül! Ugyanez a helyzet azokban az országokban, ahol az iszlám a fő áramlat. A közelmúltban ennek a témának a jelentősége sajnálatos módon meglehetősen megnövekedett. A külpolitika mozgásterének meghatározásában ezzel számolni kell. Nem ugyanabból indulunk ki és következésképpen nem ugyanazt értjük a gondolatok mögött, mint amit a másik mond. Mivel a magyar kisebbségek se az iszlámhoz, se az ortodoxiához nem tartoznak, viszont mozgásterük abban a környezetben van, ezzel a ténnyel nagyon is számolni kell.

Ha ezt megértjük, akkor a mi reakciónk sem kizárólag a „saját igazság” hirdetése mentén fog kialakulni. Így hosszabb távon és türelemmel létre jön egy kölcsönös megértés, ami a harmonikus együttműködés titka.

Fogalomzavar a gyűlölt nacionalizmus és tisztelendő nemzeti érzelem terén.

A XXI század szabad Európájában mindenki joggal visszataszítónak tartja a nacionalizmust. Igenis érthető, hogy mindaz, ami a másokat gyűlölő, kizáró és diszkrimináló nacionalizmus által ihletett rombolást, pusztítást, emberek és népcsoportok, megsemmisítését előidézte, mély sebeket hagyott Európa lelkületében. Minden, ami ebben a színben tűnik fel, joggal kemény ellenállásba ütközik. A szólásszabadság, a gyülekezés szabadsága, a vélemény megnyilvánításának írásos szabadsága nemes eszményei komoly próbának vannak kitéve, a vad nacionalizmus által felidézett ostromok során. A magyar belpolitika teljesen éretlenül kezeli a káros nacionalizmus és a nemzeti értékek témáját. Nagyon is felismerhetők úgy a kádári korszak során beidegződött reflexek, melyek minden nemzeti érzelmeket a nacionalizmussal kevertek össze, valamint a két világháború között erőltetett nemzetvédelmi stratégia, ahol minden szembefordulás a környező országokkal, mint valami nemzeti érdem értékeltetett.

Mivel lassan egész Európában, habár váltakozó sikerrel, de találkozunk a nacionalizmus egyik vagy másik formájával, ami természetesen bele ütközik a demokrácia játékszabályaiba és az emberi jogok tiszteletben tartásába, fontos meghatározni, hogy hol van a határ a gyűlölt nacionalizmus és a nemzeti érzelmek jogos kinyilvánítása között. Ez egy olyan folyamat, amely minduntalan visszaköszön a külpolitikában, különösen olyan országok külpolitikájában melyek határain túl jelentős nemzeti kisebbségek élnek. Az anyanyelv használata, az irodalom, a kulturális hagyomány őrzése, a saját kisebbségi kör megszervezése, a teljes tulajdonjoggal való élés mind addig nemes, amíg nem mások ellen irányul, hanem a saját identitás őrzése mellett szerves, és megbecsült tagja akar lenni annak az egész társadalomnak, melyben él. Egyenrangú polgárként, akinek a lojalitására az országa joggal számít. Soha nem szabad a nemzeti kisebbségeket felhasználni vagy kihasználni más érdekek és célok szolgálatára.

Ha egy kormány ezekben a kategóriákban gondolkodik, ami jellemző volt a XIX és a XX századra, akkor csak konfliktusok halmozása a következmény, aminek a nemzeti kisebbségek az áldozatai! A

kisebbségek rendkívül alkalmasak az ellenségkép megjelenítésére. Egy felelős kormány ettől azonban elhatárolja magát.

3.A kettős állampolgárság és az autonómia témája.

Ez a két téma mindig felmerül és az országot megosztó vita témája. Mindkét témát a nemzetközi tapasztalatok, és konkrét helyzetek alapján racionálisan kell elemezni.

A kettős állampolgárság.

A kettős állampolgárságot sok oldalról lehet megközelíteni. Mindenesetre az állam és állampolgára viszonyát rendezi. Úgy a felelősségeket, mint a kötelezettségeket. Nincsenek nemzetközi szabályok. Minden állam a saját belátása és törvényei szerint rendezi ezt a kérdést. Ezért olyan nagy a különbség az országok gyakorlatában. Aki például az Egyesült Államok területén születik, az minden további kérdést kizárva egyszerűen amerikai állampolgár. Marokkó például úgy rendezte ezt a kérdést, hogy a marokkói állampolgárságról nem lehet lemondani. A török törvények értelmében, aki lemond a török állampolgárságáról, az elveszti az öröklésből kifolyólagos jogait. Más országok esetében nem ez a helyzet, mert a családtagok rendszerint nem szűnik meg az állampolgársággal.

A kettős állampolgárság kérdése még bonyolultabb. Vannak olyan országok melyek, tiltják a kettős állampolgárságot. S ha valaki felveszi az egyik állampolgárságot, le kell mondania a másiktól. A kérdés persze az, hogy a másik ország ezt elismeri-e vagy sem. Vannak olyan országok, melyek, nem ismerik el a másik ország jogszabályaiból következő tényeket.

Nem szabad elfelejteni, hogy az állampolgárságnak nem csak jogi kihatásai vannak, hanem van egy érzelmi vetülete is. Ez főleg vonatkozik a kivándorlóakra, a menekültekre, az anyaországtól akaraton kívül elszakadt polgárookra. Identitásuk és érzelmi elkötelezettségük megőrzése mellett, azért még nagyon hű és elkötelezett polgárai lehetnek új hazájuknak. Egy politikai menekült a menedéjjoggal való élés során akarva akaratlanul rendszerint elveszti eredeti állampolgárságát. Az állampolgárság nélküli állapot nem a legkedvezőbb életkörülmény és ezért rendszerint felveszi befogadó országa állampolgárságát. Ez viszont korántsem jelenti, az hogy ezzel megszűnik az érzelmi viszonya szülőhazája iránt, ahonnan származik, ahol talán családja több tagja még él, ahova élete emlékei fűzik. Ezért adott alkalommal, amikor a változott politikai helyzet ezt lehetővé teszi, ismét felveszi eredeti állampolgárságát. A befogadó országok ezekben az esetekben nem túlzottan korlátozzák ennek a lehetőségét.

A kettős állampolgárság tulajdonképpen csak akkor válik problémává, ha a két ország, melynek egy időben állampolgára valaki, egymással szemben áll. Többé-kevésbé ellenséges viszonyban van. Ekkor felmerül a kérdés, hogy melyik ország törvényei és intézkedései azok, amelyek alkalmazandók. Abban a korszakban, amikor a berlini fal még kettéosztotta Európát, nehezen volt elképzelhető, hogy valaki egyszerre állampolgára egy Varsói katonai szerződéshez tartozó országnak és egy NATO tagállamai közé tartozó országnak. Adott esetben az egyik ország olyan követelményekkel állhat elő állampolgára számára, ami ellentétes a másik ország érdekeivel (például a katonakötelezettség). Az ilyen helyzetben a kettős állampolgárság mindenképpen elkerülendő. Más a helyzet olyan államok esetében melyek baráti jó viszonyban élnek egymással. Senki sem kérdőjelezi meg egy holland állampolgárságát, akinek egyben belga állampolgársága is van, mert az édesanyja belga volt. Sőt az illető még parlamenti képviselő is lehet, mint ahogy a példák bizonyítják. Nem olyan különös, hogy egy holland állampolgár Európai parlamenti képviselő lesz az egyik német politikai párt listáján, mert az illető éppen német állampolgár is.

Ha a két állam viszonya egészséges, természetes mederben és a harmonikus kapcsolat tükrében folyik, ez soha nem okoz problémát. A probléma akkor szokott jelentkezni, ha a két szóban forgó állam viszonya problematikus. Időközben Románia és Szerbia megoldotta a határain túl élő nemzetéhez tartozónak érző polgárok kettős állampolgárságát. Románia a moldáviai románérzelmű lakosságot román állampolgárnak deklarálta és így ezek a személyek két állampolgársággal rendelkeznek. A szerb parlament pedig egyhangú döntésével minden szerbet, aki Jugoszlávia szétesése után a szerb határokon kívülre szorult 2004 december 6-án, automatikusan szerb állampolgárnak nyilvánította.

A Kárpát-medencében kialakult új nemzetközi helyzet magában hordja mindazokat a feltételeket melyek egy érett államok közti viszony feltételei. Még akkor is, ha a múlt számtalan sebet okozott, joga-

san felvetett és jogosnak vélt sérelmek sorozatát adta nekünk örökségbe. Ugyanakkor az európai közösség tagjaként, ahol a tagállamok lakóinak szabad mozgásuk van és ott telepednek le, ott vállalnak munkát, ahol akarnak, azon az egyetemen tanulnak, amelyiken akarnak, egy bizonyos átmeneti idő után lényegét vesztí a múltból magunkkal hozott sérelmi politika, avagy vélt nemzeti érdekek előtérbe helyezése, melynek egyes polgárok alárendeltsége az ára. Minden mesterségesen szított ellentét eleve sikertelenségre van ítélve. A XXI század új európai valóságában teljesen kilátástalan a másokat kizáró nacionalizmus mentén gondolkozni. Hisz az új társadalmi rendszer az egyetemes emberi jogokra alapozva működik. Az egyetemes emberi jogok pedig kizárják a megkülönböztetés, a diszkrimináció minden változatát, legyen az vallási, etnikai, nemzetiségi, nemre, vagy bármi másra vonatkoztatva. Igen, ezt még egy kicsit be kell tanulnunk a Kárpát-medencében. De kétségtelen ez az út!

Ebben a rendszerben az úgynevezett Benes dekrétumoknak nincs hely rezerválva. A kollektív bűnösség elve, amire ezek a dekrétumok vannak alapozva, egy letűnt nacionalista világ maradványa. Mely nem az emberi személyiségből és az egyéni felelősségből indul ki, ami az európai értékrendszer alapja, hanem valami nacionalista, embereket faji vagy etnikai alapon megkülönböztető népcsoportok alá és fölő rendeltségéből. Hogy ez a XX század drámai éveiben milyen megbocsáthatatlan emberi katasztrófához vezetett, azt szerintem nem kell elemezni. Mindenesetre az európai civilizáció morális mélypontját jelentette. Inkább arra koncentráljuk, hogy az a korszak, ami a vad nacionalizmus és egy másik, az emberi méltóságot szintén elnyomó ideológiai rendszer korszaka volt, soha többé ne térjen vissza és ne kapjon esélyt.

Autonómia

Az autonómia kérdése mindig akkor merül fel, ha egy közösség, mely egy kisebbséget alkot egy nemzetállamon belül, úgy érzi, hogy az érdekei nincsenek kellőképpen képviselve a központi hatalomban, vagy, és ez a rosszabbik eset, ha a központi hatalom nincs tekintettel a közösség, a kisebbség sajátosságaira, sőt ezzel szemben erőszakot alkalmaz. Ilyen sajátosságok lehetnek a megkülönböztető vallás, gazdasági pozíció, a saját nyelv használata, esetleg egy más nemzethez való tartozás, a kulturális tradíció ápolása. A homogenizálásra törekvő államok rendszerint szembekerülnek a kisebbségek jogos törekvéseivel. Európában erre számtalan példa van. Az Európai Biztonság és Együttműködés Szervezete (EBESz) nem hiába hozta létre a kisebbségi biztos funkcióját, aki évről évre jelent a kisebbségek helyzetéről.

Az autonómia rendszerint mindaddig nem jön létre, míg a központi hatalom attól tart, hogy az autonóm terület nem lojális a központi hatalommal szemben, elszakadásra törekszik. Mivel a jelenlegi Európai Unióban a meglévő határokból indulunk ki és Szlovénián (Horvátországgal szemben) valamint Cipruson kívül (Törökországgal szemben) nincs más országnak területi követelése, és ezek a követelések nem egy Unió tagállamra vonatkoznak, ez a téma teljesen tárgytalan.

Komolyabb demokratikus politikai tradícióval rendelkező államok okosan felméri a lehetőségeket, és harmonikus úton megoldják ezt a kérdést, lásd például Dél Tirolo esetét. Ha a központi hatalom ettől elzárkózik, az rendszerint gyengeségre, vagy a demokratikus intéciók fejlettségére utal. Egy olyan ország esetében, mely nem tekinthet vissza komolyabb államiság történetre, egészen érthető (ami egészen mást jelent, mint elfogadható, vagy helyeslendő!), hogy kezdetben a nacionalizmusba menekül a többség a kisebbséggel szemben, meg akarja élni nemzeti öntudatát, identitását. A többség ilyenkor adminisztratív eszközökkel akarja kieroszakolni felsőbbrendűségét. Ez persze hosszabb távon semmi jóra nem vezet.

4. Külpolitikánk európai nagy lehetőségei.

Az Európai Unió célkitűzései között szerepel az országos problémák lehetőleg közös megoldásainak a szorgalmazása. A környezetvédelmi stratégia még a nagyobb nemzetközi viszonylatban is csak közös lehet. Úgy szintén az országokat mesterségesen elválasztó határokból kifolyó problémáknak a feloldása. Mindkét témát érintve külön közös programok állnak rendelkezésre.

Környezet és természetvédelem

Napjainkban már elfogadott tézis és minden emberben tudatosodott a közös felelősség a világ sorsa iránt. A természet végeessége, a globális felmelegedés, a klímaváltozást előidéző folyamatok, a térség környezetvédelmi szennyezésének visszaszorítása szükségessége, közös feladatok elé állítják a Kárpát-medence régiójában élő népeket. Ahol a vízgazdálkodás a természeti adottságokból kifolyólag harmonikusan egybekapcsolódik. Ahol az erdők átnyúlnak a határokon. Ahol a levegő minősége nem változik hirtelen meg valamilyen államhatár mentén, ott nagyon is csak együttműködve lehet a problémákat megoldani, megelőzni. Ez vonatkozik az állatvilág védelmére és a természetvédelemre is. Itt nincsenek sikeres nacionalista megoldások, csak összefüggések, csak együttműködés a határokon túl. Csak közösen kidolgozott és kivitelezett tervekkel lehet a jövő iránti felelősségünket sikeresen teljesíteni. Mivel ezek a feladatok egyre növekedni fognak és szinte adott a kölcsönös érdek, erre lehet alapozni a nagyobb szabású és befektetésű együttműködést. Ez mindenképpen egy biztató körülmény.

Az európai régiók: a határokon túli szoros együttműködés

Az biztos, hogy a brüsszeli adminisztratív döntések nem mindig találnak szimpátiára a tagországokban és a lakosságban. Minduntalan hallani lehet, hogy túl nagy a távolság a politikai döntések és az emberek között. Ez kétségtelen igaz. Az Unió már régen megérezte, hogy az európai integráció elmélyítését csak alulról lehet építeni. Ezért létrehozta azt az intézményt, amit a régi tagállamok azóta gondosan ápolnak, az európai régió intézményét.

Brüsszel komoly támogatásban részesíti az unió belső határain belül, ha két ország határmenti közigazgatási szervei intézményes alapon együttműködnek. A gondolat kezdeményezése mögött az az elgondolás is meghúzódott, hogy azok a népek, melyek a történelem folyamán szemben álltak egymással (például Németország-Franciaország 1870-től 1945-ig, vagy Németország-Hollandia 1940 és 1945 között) a leggyorsabban a szoros határmenti térségekben tudnak egymáshoz közeledni. Mivel sokszor a határokon átnyúló családi és baráti kapcsolatok fűzték őket egymáshoz, amit a háborús viszonyok kegyetlenül széttörttek. Ezért ezek a régiók a legalkalmasabbak az új európai gondolat elmélyítésére.

Véleményem szerint ez tökéletesen ráillik szinte minden Magyarországgal határos ország kétoldalú kapcsolatára. Magyarországon ez a lehetőség még nem ismert és még nincs is gyakorlata. Viszont az ilyen határokon túl nyúló közigazgatási együttműködésnek felmérhetetlen előnyei vannak. Az első ilyen a határokon túl menő közigazgatási régió 1958-ban jött létre Hollandia és Németország határmentén. Kicsit büszkén említem meg, hogy éppen a magyar származású Alfred Mozer, az akkori Európa biztos Masholt kabinetfőnöke, kezdeményezésére. Azóta az Enschede-Gronou néven ismert európai régió, melynek 130 közigazgatási egység a tagja, nagy eredményeket ért el a határokon túlmenő együttműködés terén. Gazdasági együttműködés a térségben, úthálózat kialakítása, közös turisztikai létesítmények kialakítása, a határokon túlmenő együttműködés a rendőrség és a tűzoltóság terén, kölcsönös segélynyújtás az egészségügy terén, kulturális együttműködés, a természet és a környezetvédelem egyre hangsúlyosabban szerepel a különböző programokban. Egyes európai régiók még a munkáltatás és az oktatás terén is közös programokat dolgoztak ki melyet a Brüsszeli kasszából, finanszíroznak.

Habár Hollandia csak egy kis területű ország és csak két uniós országgal határos, mégis 7 határon túlmenő közigazgatási régiót hozott létre. A Belgium és Hollandia között működő régió például 63 millió eurót költött az elmúlt 6 évben a brüsszeli kasszából a határon túlmenő együttműködés fejlesztésére.

Szerintem a magyar külpolitikának nagyon is komoly jövőbeli feladata az itt adott lehetőségeket maximálisan felhasználni! Brüsszelben ez a megközelítés nem talál süket fülekre, sőt örömmel fogadják.

5. Összegezve.

A környező országokkal való jó kapcsolatok érdekében a sikeres külpolitikához a következő feltételeket kell megvalósítani:

1. a kül- és a belpolitika összefüggéséből következően, sikeres belpolitikai gazdasági fejlődést,
2. a hangsúly áthelyezését az általános emberi jogok európai alkalmazására,
3. a sajátos magyar helyzet öt témájának átértékelését,

4. a kettős állampolgárság és az autonómia kérdésében kialakult elmeredés és megosztottság feloldását, valamint a környező országok (Románia, Szerbia) gyakorlatának követését,
5. az európai unió által adott lehetőségek alkalmazását a határokon túli szoros együttműködésre -az európai régiók keretében-, valamint a természet és környezetvédeleми politika regionális kidolgozásában.

Négy év ehhez kevés, talán nyolc év elég!